

ABBREVIATIONS

- ASCent* *Apocryffa Siôn Cent*, ed. M. Paul Bryant-Quinn (Aberystwyth, 2004).
- DGG*² *Dafydd ap Gwilym a'i gyfoeswyr*, eds Ifor Williams & Thomas Roberts (Cardiff, 2nd ed., 1935).
- DN* *The Poetical Works of Dafydd Nanmor*, eds Thomas Roberts & Ifor Williams (Cardiff, 1923).
- GBF* *Gwaith Bleddyn Fardd a Beirdd Eraill Ail Hanner y Drydedd Ganrif ar Ddeg*, eds Rhian M. Andrews *et al.* (Cardiff, 1996).
- GC* *Gwaith Casnodyn*, ed. R. Iestyn Daniel (Aberystwyth, 1999).
- GDG*³ *Gwaith Dafydd ap Gwilym*, ed. Thomas Parry (Cardiff, 3rd ed., 1979).
- GDLI* *Gwaith Dafydd Llwyd o Fathafarn*, ed. W. Leslie Richards (Cardiff, 1964).
- GEO* *Gwaith Einion Offeiriad a Dafydd Ddu o Hiraddug*, eds R. Geraint Gruffydd & Rhiannon Ifans (Aberystwyth, 1997).
- GGH* *Gwaith Gruffudd Hiraethog*, ed. D. J. Bowen (Cardiff, 1990).
- GGILIF* *Detholiad o waith Gruffudd ab Ieuan ab Llewelyn Vychan*, ed. J. C. Morrice (Bangor, 1910).
- GGI* *Gwaith Guto'r Glyn*, eds J. Ll. Williams & Ifor Williams (Cardiff, 2nd ed., 1939).
- GGLI* *Gwaith Gruffudd Llwyd a'r Llygliwiaid Eraill*, ed. Rhiannon Ifans (Aberystwyth, 2000).
- GHC* *Gwaith Hywel Cilan*, ed. Islwyn Jones (Cardiff, 1963).
- GHCEM* *Gwaith Huw Ceiriog ac Edward Maelor*, ed. Huw Ceiriog Jones (Cardiff, 1990).
- GHS* *Gwaith Hywel Swrdwal a'i Deulu*, ed. Dylan Foster Evans (Aberystwyth, 2000).
- GIBH* *Gwaith Ieuan Brydydd Hir*, ed. M. Paul Bryant-Quinn (Aberystwyth, 2000).
- GIF* *Gwaith Iorwerth Fynglwyd*, ed. Howell Ll. Jones & E. I. Rowlands (Cardiff, 1973).
- GIG* *Gwaith Iolo Goch*, ed. D. R. Johnston (Cardiff, 1988).
- GLGC*² *Gwaith Lewys Glyn Cothi*, ed. Dafydd Johnston (Cardiff, 1995).
- GLMorg* *Gwaith Lewys Morgannwg I & II*, ed. A. Cynfael Lake (Aberystwyth, 2004).
- GMRh* *Gwaith Maredudd ap Rhys a'i gyfoedion*, ed. Enid Roberts (Aberystwyth, 2003).

- GO* *L'oeuvre poétique de Gutun Owain*, ed. E. Bachellery (Paris, 1950).
- GSDT* *Gwaith Syr Dafydd Trefor*, ed. Rhiannon Ifans (Aberystwyth, 2005).
- GST* *Gwaith Siôn Tudur*, ed. Enid Roberts (Cardiff, 1980).
- GTP* *Gwaith Tudur Penllyn ac Ieuan ap Tudur Penllyn*, ed. Thomas Roberts (Cardiff, 1958).
- HG* *Hen Gwndidau, Carolau a Chwyddau*, eds L. J. Hopkin-James & T. C. Evans (Bangor, 1910).
- IG* *Gweithiau Iolo Goch*, ed. Charles Ashton (Oswestry, 1896).
- IGE²* *Cywyddau Iolo Goch ac Eraill*, eds Henry Lewis *et al.* (Cardiff, 1937).
- TA* *Gwaith Tudur Aled*, ed. T. Gwynn Jones (Cardiff, 1926).
- WLI* *Barddoniaeth Wiliam Llŷn*, ed. J. C. Morrice (Bangor, 1908).

- p. i A brief note in an early nineteenth-century hand regarding the contents of the volume which includes the observation that 'This valuable collection seems to have been made at Porkington, as many of the Poems relate to the family.'
- pp. vii-viii Cerdd ar arched John Conway gwsaneuthwr Eglwys Carnarvon yn Erbyn Hugh Griffiths Esqr Justus ar heddwch yn shir garnarvon achos cenfigen a oedd y person neu offeiriad yn ei ddwyniddo, ar y mesyr a Elwir hyd y frwynen. :Rhagfyr y: 5; 1713
Mi ga gan dduw mai yr clarf fo yr glwstwr ...
wel Dyweudwn inne bawb Amen.
[?Dafydd Williams, Rhuthun]
- p. viii **Dau Englun**
(a) Clod drwy yr hod ar hedd ...
(b) Heb gel dan sel yn siwr ...
Dafydd Williams, Rhuthun
- p. xvii **Fal dymma henwau y gwyr a ddiengis or Gâd Gamlan:**
Sandde bryd Angel fab Llowarch hên ab Elidir Lydanwyn rhag i decked tybygu mae Angel oedd ... Geneit Hir oi Bedestric.
Baet i enweirio Brithill:
Cymmer Gwm Eiddiorwc a mêl Gwenyn a ffupur wedi malu ai cymysgu yn dda ai demprio / ar rhann fwyaf or Gwm ar mêl / ac ira din y kwd y bo yr Abwyd yntho dros nos / A phann elych i enweirio ira rychwant ar y llinyn rhwng dy ffs ath fawd.
Arall yw:
Cymmer Assaffætida yr rhann fwyaf a Gwm yr Eiddew, a mêl Gwenyn, a thafod yr hydd; ac ystompia a thempria yn dda, a chymysc fal bodio kwy, oni êl yn rhoiwog heb chwarennau; Ac yna gwna fal y mae yn dangos or blaen.
Metswm rhag y Cramp yw ddwedyd dair gwaith ar vn anadl:
Biro barta bartora, Biro barta bartora, Biro barta bartora, ar un anadl deirgwaith.
I wneuthur Llythrennau o liw Aür:
Kymmer Gumm Almonds ai demprio a Vermilion wedi falu yn fân Dyro y Gwmm yw doddi mewn dwr gwynn wy ac yna ysgrifenna ag ef. ag fo fydd yn edrych fal Aur. Profedig yw.
Cymmer bowdwr o Alwm a dyro mewn dŵr a pha beth bynnag a scrifennach ag ef nim ddiengis y llythrennau nes itti roddi mewn dwr y papyr ac yna'r ymddengis ac i gelli i ddarllen.
I wneuthur lliw glas:
Cymmer Beys glas ai falu yn dda drwy ddwfr glân, ai demprio drwy ddwfr Gwmm.
- p. xviii **I ysgrifennü neü i baentio fal lliw Aur:**
Cymmer Ortment ac ychydig Saffrwm wedi i grasü a Bustl parchell a dwfr ac ystompia yn hewdwr Inke.
I wneuthur llythrennau o liw Aür ac heb fod yn Aur:
Cymmer Ortment, Owns, ac o Gristal Owns arall. a mortera y ddaü bob un or neulldÿ a chymysg a gwynn wyaü ac ysgrifenna ac ef.
I wneuthur llythrennaü Arian ac heb arian:
Cymmer Owns o dynn, a daw Owns oArian byw; a briw hwy yn fân gida dwfr Gwm, ac ysgrifenna ac ef.
I wneuthur Inke gwyrdd: Cymmer Sugun y Ryw, Verdigrease a Saffrwm ai cüro ynghyd yn fân, ai cymysgu a dwr Gwm i Ysgrifennu.
Cymmer halen Armoniack wedi stampio a chymysg ef a dŵr ac ysgrifenna a hwnnw ar bappur gwynn, ac ni ymddengis yr ysgrifen nes twymno y papur wrth y tân ac yna yr ymddengis y llythrennaü yn ddiön.
I wneuthur lliw gwyrdd:

Cymerer bays gwyrdd ai falu yn dda drwy ddwfr glân a chrasü edau o saffrwm ai roi yntho wrth i falu ai adel i sychü, ac yno i demprio drwy ddwfr Gumm ffrês.

I wneuthur lliw Melyn:

Cymer Ortment ai falu yn dda, ai demprio drwy ddwfr Gumm.

O mynni ysgrifennu mewn llafn dagger neu gleddaü:

Cymerer vineger o win coch a Verdigres a choprs gwyrdd, a halen; Ai malu yn fân ai rhoi yn y vineger i doddi Ac yna cŵyra yr Arf yn dda, ac ysgrifenna a phinn ar y cŵyr oni welych y llafn yn loew drwy y cŵyr, ac yn yr ysgrifen honno dod yr Inke i sefyll hanner diw[mod] a hi a bery byth.

pp. xix-xxii Egoriad ar hên eiriaü Cymraeg nad ydynt sathredig nag Arferedig iawn yn ein plith:
Aban: Rhyfel, Abo: Ysgrwd, Achlan: i gyd ... Kywyd: Iechyd, Kyfrysedd: Kolled, Neüfedd: golud.

pp. 1-2 Cowydd Marwnad i Owain Wynn o waith i Dad ei hun John Wynn Owen o Ystymkegid
Duw pa fowyd iw'r byd byrr ...
hawl dda ar i law ddehaü.

'John Wynn Owen o Ystymkegid ai Cant Temp. R. Elizab.'

pp. 2-4 Cowydd Marwnad i Owen Wynn or Glyn Eq^r.
Duw or anap drwy Wynedd ...
yn y Nef vnion ofwy.

Siôn Dafydd Las

pp. 4-5 Cowydd Marwnad ir vn gwr
Gwae filoedd y gofalon ...
Duw 'ge no'l ai dug ir Nef.

Huw Morys

pp. 5-7 Cowydd arall Marwnad ir vn gwr o waith H.J:
O Dduw gwyn dduo Gwynedd ...
Amen Dduw ag 'mynedda dda.

Hugh Jones

pp. 7-8 Cowydd marwnad arall ir vn gwr o waith O.G.
Och dyma afiach dymor ...
ffarwel Owen ffryw loywyd.

Owen Gruffydd

pp. 9-10 Cowydd Marwnad i Owen Wynn or Glyn Esqr. [1682]
Pwy or oes neu pa reswm ...
mewn Gogoniant a gwiw gynydd.

David Davies

pp. 11-12 Cowydd i groesawu Owen Wynn or Glyn Esqr ir wlad, pan ddaeth adref o Rydychen
Croeso hardd bryd hyfryd hydd ...
att lwyddiant y tyfiant tég.

Gruffudd Phylip

pp. 12-14 Cowydd Moliant i Owen Wynn or Glynn Esqr.

Y llew iredd glew llariedd glân ...
dewis iawn barch dos yn ben.

John Owen

- pp. 14-16 Cowydd Moliant i Owen Wynn or Glynn Esqr. pan oedd ef yn Sirif yn Sir Feirionydd
Af ar gerdd fyfyrwg wedd ...
at Râs iawn rhoed hiroes vt.

Phylip John Phylip

- pp. 16-17 Cowydd ir bedd
Wrth ystyried ystori ...
or ddaiar fyddar ir farn.

Wiliam Phylip

- pp. 17-18 Cowydd Tri mab Sion Amhredydd o Efionydd
Tri adawyd rhwng tridyn ...
Tidau aur att y dewrion.

Ieuan ap Tudur Penllyn

See *GTP*, 77-8.

- pp. 19-22 [Cywydd] Marwnad Charles y Cyntaf Brenin Prydain Fawr Ffraingc ar Werddon
Och Grêd ag Angred a gwên ...
I rhai ddylon hir ddialedd.

Wiliam Phylip

- pp. 23-5 Cowydd Mawl a Phriodas S^r. Robert Owen Marchog enwog or Clynnenau
Pob bardd o ddysg pybur ddawn ...
Llaw dda bur ai llwyddo byth.

Owen Gruffydd

- p. 25 Englyn i S^r. Robert Owen
Daionys yw dy eni ...

Huw Morys

Englynion Priodas Sr Robert Owen or Clynnennau

- (a) S^r. orau S^r. or oes hon ...
- (b) Addas briodas a braw ...
- (c) Nid Saesnes ddiles ddiowlyd ...
- (d) Aeres Arglwyddes or Glynn ...
- (e) Da oedd lloer siroedd lliw'r sêr ...
- (f) Gwawr lân ael sidan ail Siwdeth ...

Huw Morys

- pp. 26-8 Cowydd i fywolieth y Cedyrn ar Trowsion
Gwelais Eiry glwys irwyn ...
gwaelod affaith gwlad vffern.

Edmund Prys, Archddiagon Meirionydd

pp. 29-31 Cowydd marwnad Thomas Pennant a Huw Pennant ei fab a fu farw yn yr vn flwyddyn
Mae llefain oer mae llif Noe ...
Mae Huw gar bron Duw ai dad..

Siôn Tudur

See *GST*, i, 430-3

pp. 31-2 Englynion i fighton
(a) Bychdan llei rhedan ar hyder ...
(b) Llawn gwchder croewber llei crybwyll ...
(c) Llys lawn llês a dawn llys dyner ...
(d) Pawb at Beder bêr ar bant ...
(e) Llys ddwbl lwysgwbl dan lârgoed ...
(f) Llwyn brigog nerthog y Nôs ...
(g) Pob llawenydd rhydd er rhwyddhau ...
(h) Pob rhyw wîn yw drin annedd ...
(i) Mann gwresog tesog yn twyso ...
(j) Os Cwmnhiaeth ffraeth er ffrwytho ...
(k) Bendithion rhwyddion ymhop rhaid ...
(l) Aed i hwn farwn difeth ...

Randolph Parry

pp. 33-6 Cywydd Marwnad Pyers Pennant Esqr. o Fuchdan 1623
Afiach nodau fychneidion ...
i gadw'r Sul gida'r Saint.

Huw Roberts [o Drelogan]

pp. 37-41 Cowydd marwnad ir Anrhydeddus Esquire William Owen yr hwn bendefig a Gladdwyd
ar gyfen ir diwrnod y Merthyrwyd yn Brenin Charles y Cyntaf
Duw gadarn ai dig ydwyd ...
I oen Duw ai Enaid aeth.

Huw Morys

pp. 42-6 Cowydd marwnad Charles y Cyntaf Brenin Prydain ffraingc ar Werddon
Och Gred ag Angred a gwŷn ...
Ir rhai ddylon hir ddialedd.

Wiliam Phylip

p. 46 Englyn ir llyffant ai Riff
Ai wiw wŷ we ai wau wa ...

[Dienw]

Englyn ir Eira mawr yn y flwyddyn 1546
Oed lessu pann fu poen fawr ...

[Dienw]

Englyn pann fû dwr a Thân yn Llangollen
Mil a phymtheg kant llwyddiant llu ...

[Dienw]

[Englyn]
Tau gwlan pân pôr kôr môr myllt ...

[Dienw]

pp. 47-9 [Cywydd] Marwnad y Frenhines Elizabeth
Och Brydain wych i brodir ...
ar Nef aur ir vn forwyn.

Siôn Phylip

pp. 50-2 Kowydd moliant i S^r. Wiliam Morys or Clennau
Yr hyddgarw i'r howddgar wedd ...
a theiões gwr ith rwysg êl.

Siôn Phylip

pp. 53-5 Cowydd Moliant i S^r. John Owen or Clynneneü yn Sir Garnarfon wedi bod yn y Rhyfel. o
waith Gryffyth Phylip
Clowch Brydain Cloch Byradwys ...
lêw breiniol ar lü brenin.

'Wiliam Philip ai Cant; medd eraill Gryff Ph'

p. 56 Cowydd y tri oedranau o waith Doctor John Cent
Tri oedran hoywlan helynt ...
yn y bedd a diwedd daf.

Siôn Cent

See *IGE*², 273-4.

pp. 57-9 Cowydd Priodas i Owen Wynn or Glynn Esqr.
Awn ar gân erawg yna ...
ir Aer sad ar Aeres hon.

Gruffudd Phylip

p. 60 Englynion ar amryw achosion

Llyma dympan gwraig feichiog
Vnos ar bymtheg wiw emain ...

[Dienw]

Pumm oes byd
Adam, Noe, Abram, Moesen, wybwr ...

[Dienw]

[Dychan i Nest]
Rhych gnychwrych wlych nych drych drist ...

Casnodyn Fardd

See *GC*, 90-1.

Daü Englyn ir Bytheied
Clowais fawl eurgais fel Organ ...
Cydlais yw'r adlais erioed ...

E[dward] M[aelor]

See *GHCEM*, p. 131.

Englyn i Dref Llanrwst
Tre'r domm ail Sodom ni leshâ ...

[Edward Morris]

pp. 61-4 Cywydd Marwnad i Robert Wynn or Glynn Esq^F o waith John Owens Anno Domini 1670
Tost iw'r ných llei tystia'r Nâd ...
Ar i ol i Aer eilwaith.

John Owens

pp. 65-70 Cowydd Marwnad yr Vrddusol bendefiges Meistres Katherine Wynne Gweddw Robert Wynn or Glynn yn Ardydwy Esq^F Ai merch M^{TS} Ffrances Wynn o waith John Owens Anno Domini 1675
Troes oer lef trist ir wlad ...
Dweder hyn a da ydyw'r hawl.

John Owens

pp. 70-3 Cywydd marwnad i Wiliam Wynne or Glynn Esq^F o waith Gruffyth Philip Anno Domini 1658
Mawr wae sydd yma ir oes hon ...
hap êl yw holl heppil hâd.

Gruffudd Phylip

pp. 73-5 Cywydd Marwnad arall i Wiliam Wynn or Glynn Esgwier
Doe roedd ddawn llawn iawn ini ...
hir i blith i Aer ai blant.

Harri Hywel

pp. 76-8 Cowydd moliant i Wiliam Wynn or Glynn Esgwier
Aeth mowredd fyth y Meirion ...
byw awdürwalch bedeiroes.

Huw Machno

pp. 78-81 Cywydd moliant arall i Wiliam Wynn or Glynn Esq^F
Mae Aer gwrol mawr gerir ...
at hir yt Aer Glynn.

Huw Machno

pp. 81-3 Cywydd marwnad meistres Annes Wynn gwraig Morys Wynn or Glynn Esq^F
Garw y troes oer loes ir wlad ...
Mawr yw had yma'r/ i hól.

Huw Machno

- pp. 84-6 Cywydd marwnad arall i Meistres Wynn gwraig Morys Wynn or Glynn Esqr. Anno domini 1623
Ar ol gwawr y reiol gu ...
Annes Wynn yn y Nef sydd.

 'Nis gwnn pwy ai Cant'
- pp. 87-9 Cywydd [marwnad] i Meistres Lowri Glynn o Ystymkegid, 1655
Bü heulwen gam blaen i gwedd ...
helaeth êl fel gwliith a haul.

 Harri Hywel
- pp. 89-92 [Cywydd] Marwnad Ellis Brynkir o Frynkir Esgwier 1671
Marwolaeth Arglwyddiaethai ...
iawn dâl i enaid Elys.

 Phylip John Phylip
- pp. 93-5 [Cywydd] Marwnad Sion Salbri o Rüg o ymddiddan yn yr Ysbryd
O Duw dad pa fyd ydyw ...
i gwelom bawb i gilydd.

 Siôn Tudur

See *GST*, i, 78-82.
- pp. 95-6 Cowydd i ofyn Tarw dü i Reinallt ap Gryffith ap Bleiddyn dros Ruffith Fychan o Gorsygedol
Tri annerch atad Reinallt ...
Eryr y Twr er y Tarw.

 Tudur Penllyn

See *GTP*, 54-6.
- pp. 97-9 Cowydd marwnad i Sr Thomas Goch cyn i farw i ofyn i ddillad ai farch
Y gwr vrddol geirwirdysg ...
lle braü fynd llwybr y fendith.

 Siôn Tudur

See *GST*, i, 484-9.
- pp. 99-100 Cowydd y Llong
Annodd ym roi'n hawddamawr ...
pettwn i mynnwn y mod.

 Iolo Goch

See *GIG*, 147-52.
- pp. 101-2 Cowydd moliant Wiliam Hughes, Esgob Llanelwy
Pwy ydyw Arglwydd pedeirgwlad ...
ach esgyn yn Arch Esgob.

Huw Cornwy

- pp. 103-4 Cywydd Moliant i Wallt merch
Mae llwyn mae llü yw Annerch ...
wych benn ar fy mraych i bo.

Siôn Phylip
- pp. 105-6 Cywydd yr Eiddiges
Mawr gennym awr ag ennyd ...
y bwm ai dycko yw bedd.

Gruffudd Hiraethog

See *GGH*, 388-93.
- pp. 107-8 Cywydd y Dabler o waith Morys Dwyfech
Y Dabler yn i dyblig ...
i ffwyth er cael i ffoethi.

Morus ab Ieuan ab Einion
- p. 108 [Englynion]
(a) Mil chwechant gwarant gwiriai ...
(b) Mil chwechant gwarant geirwir ...

Wiliam Phylip
- pp. 109-10 Cywydd Cynghanedd heb Resswm
Gwresog win gräs ag einioes ...
o fo orig oferach.

Huw Arwystl
- p. 110 Cywydd i Forfydd o waith David ap Gwilim yn dechrau ar yr vn Llythyren H
Hoewdeg riain am hudai ...
ha ha gwraig y bwa bach.

Dafydd ap Gwilym

See *GDG*³, 276-7.
- pp. 111-13 Cowydd o Sponiad ar Ddameg or Efengyl yn ol y ddegfed o Luc
O frodyr oll fawr rad rym ...
ynghroes Duw ag ynghrist oll.

Siôn Phylip
- pp. 113-14 Cowydd i gerdd y Saeson
Y beirdd heirdd beredd hirdawn ...
yn wych a chwbl mewn iechyd.

Siôn Mawddwy
- pp. 115-17 Kowydd yn erbyn dylun Kwrw a Thafarnau coegion
Y Cwrw rhydd câr yr heydden ...

a thafam ddiffaith hefyd.

Rhisiart Phylip

- pp. 117-18 **Cowydd o iachau y kybydd ar hael**
Y cybydd fab difedydd dig ...
fab nwyf nerth fab Nef yn ol.

Siôn Tudur

See *GST*, i, 589-92.

- pp. 118-20 **Cowydd i ffynnon Gwennfrewi**
Y ferch wenn fu'r ychwaneg ...
gorffenno gaer y ffynnon.

Tudur Aled

See *TA*, 523-8.

- pp. 121-2 **Cowydd Merch**
Y fun addwyn fain weddus ...
penn feinioes fydd pann fynnych.

Wiliam Cynwal

- pp. 122-4 **Cowydd i Anfon y Wennol att i feistres**
Y Wennol dêg anwyl dôn ...
bryssia yn llon ir Werddon wÿllt.

Thomas Prys

- p. 124 **Cowydd o ddychymig**
Cefais gan ferch drasserch drai ...
yn ddidwyll fyth na ddwedwn.

Thomas Prys

- p. 125 **Cowydd i ferch Anwadal**
Rhyfedd iawn rhyw fodd annerch ...
drwy gyffes draw a gaffer.

'Medd rhai Dafydd Ieuan ab Owen ai Cant'

- pp. 126-7 **Kowydd gwallt melyn merch**
Y lloer gain lliw eiry gweinydd ...
Rhanno imi'r honn ai medd.

Siôn Phylip

- pp. 128-9 **Kowydd moliant merch**
Y wawr ddwyrain Rïdd eurwallt ...
heb feinioes i bwy finnau.

Siôn Phylip

- pp. 130-1 Kowydd y Daran
Mae gair i mi o gairiad ...
am ysgar meinwar a mi.

Dafydd ap Gwilym
- pp. 131-2 Cowydd i ganmol merch
Y fun iraidd fain araf ...
ffeinwych yw ai ffynnü ai chael.

Dafydd Llwyd ap Huw
- pp. 133-4 Cowydd y llaw
Y fun oraü llün ai llaw ...
Awr yn ol yr anwylyd.

Syr Dafydd Owain
- pp. 134-5 Cowydd a llawer o henwau merched arno
Cür tost a fu cariad dyn ...
henwch a chymrwch ichwi.

Thomas Prys
- pp. 135-7 Cowydd yr Wylan iw gyrrü yn gennad drosto at i gariad
Yr wylan deg ar lann dwr ...
dwr a bâr yn dir i bo.

Siôn Phylip
- pp. 138-9 Cowydd i yrrü yr Eos yn llattai att i gariad
Yr Eos dæg Aeres dail ...
ai cloi medd ai cael ym iawn.

Rhys Cain
- pp. 139-40 [Cywydd] Canmholiaeth i wraig gwr priod ag yn rhoi gogan ir gwr
Kerais ddyn fwyn i hwyneb ...
a Diawl i goed êl ai gwr.

Siôn Tudur

See *GST*, i, 672-5.
- p. 140 [Two couplets]
E gaf i ond i gyfarch ...
gann eiddig fenthig i fun.

[Dienw]
- pp. 141-2 Cowydd i Dduw
Duw greawdr Nef a daiar ...
Duw gwyn ith law dwg ni'th wledd.

Dafydd Nanmor

See *DN*, 92-5.

- pp. 142-5 Cywydd i ddysgu i gristion i arfu i hun yn erbyn y gelyn ysbrydol
Ystyriwn gwrs dirion gêd ...
digon ynn au dygoni.

 Siôn Phylip
- pp. 145-7 Cywydd i Dduw o waith Edward ap Rees or ffydd Gatholig yr hwn sydd gywyddrhagorol o
gylfydd[yd]
Duw ior y duwiau eraill ...
ddofydd er a ddiodefawdd.

 'Edwart ap Rees medd llawer ai gwnaeth'
- pp. 147-50 Cywydd cariad perffaith
Och dduw pam fuchedd heb pwyll ...
air gras dwys ar grist Iessü.

 Siôn Phylip
- pp. 150-1 Cywydd ir byd
Dis iw'r byd os arbedwn ...
ar dda mwy nag ar Dduw mawr.

 Siôn Tudur

 See *GST*, i, 596-601.
- pp. 152-3 Cywydd ir byd
Pand angall na ddeallwn ...
ar y llaw ir llywenydd.

 Syr Dafydd Trefor

 See *GSDT*, 84-96.
- p. 152 [Englyn i annog cadw'r Sabath]
Gorphwys heb chwys na chwant ...

 [Dienw]
- pp. 154-6 Cywydd i Ddydd y Farn
Rhyfedd iw'r byd rhywfodd beth ...
lle iawn aml yw'r llann yma.

 Siôn Cent

 See *IGE*², 280-3.
- pp. 157-9 Cywydd arall ir byd
Adrodd gwir drwy Dduw a gaf ...
ymrown i droi mawr yw'n drwg.

 Ieuan Tew Brydydd

- pp. 159-61 Cowydd tri mab Noe Sem Cam a Siapheth ai iachau
Ystudio ddwy wäs didwyll ...
I aswy a mi Iessu Amen.

Siôn Cent

See *ibid.*, 284-7.
- pp. 162-4 Cowydd yn erbyn balchder
Och ddyn balch heddyw'n y byd ...
y balchedd ffrost bolchwydd ffrom.

Siôn Phylip
- pp. 165-7 Cowydd i Ddŷ ag ir byd
Rhyfedd iawn rhyw fodd ennyd ...
a llywenydd beynydd byth.

Siôn Cent

See *ASCent*, 46-50.
- pp. 167-8 Cowydd i ddiodeffaint yr Iessü Grist
Goreudduw gwyw a rodded ...
praffed gräs y proffwyd grym.

Gwerful Mechain
- pp. 169-70 [Cywydd] Marwnad Gwer[f]yl merch Madog o Abertanad
Mis drwg a fŷ Ymhowys draw ...
Taler i haelder i hon.

Guto'r Glyn

See *GGGI*, 181-2.
- p. 170 Cywydd ir ferch ai llysodd eisiau i fod yn Gywaethog
Caru dyn ifange irwenn ...
Adeilad serch er merch mwy.

Dafydd ap Gwilym

See *DGG²*, 15-16.
- pp. 171-2 Cowydd Marwnad Gruffyth Hiraethog
Y bardd bach vwch beirdd y byd ...
ceidwad dyn cadwed d'enaid.

Wiliam Llŷn

See *WLI*, 212-15.
- pp. 173-4 Cywydd marwnad i meister Hugh Tudyr o Egrin
Annedwydd iw'r newidion ...
y cyfion dduw ai cyfyd.

Hwmffre ap Hywel

pp. 175-6 Englynion rhagorol ar y Dêg Gorchymyn

- (a) Na charaü duwiau ni châd ...
- (b) Nodol a Gorchmynedig ...
- (c) Trydydd Gorchymyn rhag taer adwaith ...
- (d) Y pedwerydd sydd i sôn ...
- (e) Klowed y pumed pa ham ...
- (f) Na ladd nag ymladd rhag amled ...
- (g) Seithfed ydwaened wyneb ...
- (h) Wythfed a rodded er Adda ...
- (i) Y nawfed gweled mae'n gaeth ...
- (j) Cymodog enwog ynyn ...
- (k) Gwae blant adwaenant dynion ...
- (l) Dig fydd digerydd duw gorau ...

'nis gwnn pwy ai cant' [Siôn Brwynog]

pp. 176-9 Taliessin yn rhoddi hanes yr Amseroedd

Ef a wnaeth Pantheon ...
A hyn sy ddiogel I Frytania.

Taliesin

pp. 179-81 Cywydd y Credo o waith Edmond Prys Archiagon Merionydd

Credaf yn Nuw cü radawl ...
Amen i delom yno.

Edmwnd Prys

pp. 181-2 Cowydd ar y Psalm gynta sef Beatus vir.

Gwynn i fyd ag o iawn fodd ...
bennaeth felly i bo beynydd.

Siôn Phylip

pp. 183-97 Llyma yr Cywyddau a fû rhwng John Tudyr a John Philip yn gyrru'r Biogen yn gennad Rhyngthynt ar Wilie yr Natalig i blâs Thomas Esgob Llanelwy a John Philip gwedi dowad ag am na dae fe Adre i Canwyd Anno Domini 1543.

pp. 183-5 Y Biog rowiog reiol ...
na ddeled imweled mwy.

Siôn Tudur

See *GST*, i, 499-503.

pp. 186-8 Cywydd i ateb i hwnw
Yr Edn flin ar Aden flaenwen ...
Ymwelaf yma eilwaith.

Siôn Phylip

See *ibid.*, i, 504-8.

pp. 188-90 Cywydd i ateb hwnw
Y Bi wrth fol y berth fwyn ...
Tro'r min at wŷr y mynydd.

Siôn Tudur

See *ibid.*, i, 509-12.

- pp. 190-2 Cywydd i ateb hwnw
Y kyw kallddadl kwckyllddü ...
Arfer min arf or Mynydd.

Siôn Phylip

See *ibid.*, i, 513-17.

- pp. 193-4 Cywydd i ateb hwnw ag yn farnad i Jo.ⁿ Phylip ag ef yn fyw
Nos da ir freithglog biogen ...
ddewisgwbl ir Arglwydd Esgob.

Siôn Tudur

See *ibid.*, i, 518-21.

- pp. 195-7 [Cywydd] Marwnad Sion Tudyr i ateb y llall ag yntau yn fyw
Pa vn liw y penn loüyn ...
wtres win tros i Enaid.

Siôn Phylip

See *ibid.*, i, 522-6.

- pp. 197-202 Cywyddaü rhwng Sion Philip a Richard Philip am Nannaü

- pp. 197-200 Cywydd Sion
Oes Dihareb asstyriais ...
hai praw'r byd hwy pery'r bir.

Siôn Phylip

- pp. 200-2 Atteb i hwnw
Y genfigen gwann fagiad ...
ni wnaï'r hynt o Nannau rhawg.

Rhisiart Phylip

- pp. 203-5 Cywydd ir ffiol Oddfyn brych or Doläü gwynn Ynhowyn
Hawddamawr hoff orawr ffawd ...
A chynydd yw fferchenawg.

Rhisiart Phylip

- pp. 205-7 [Cywydd] Duchan ir lleidr a ddüg y Kwppan
Anras ir lleidrwas llowdrwann ...
vn air suddas Anras iddo.

Rhisiart Phylip

- pp. 207-8 Cywydd i Benglog dyn

Y Benglog ddiwair heb vnglod ...
Ystyr dy ddydd na fydd falch.

'Llywelyn Goch ap Meirick
neü Doctor John Cent ai Cant'

- pp. 209-10 Cywydd ir Neidr
Mae gwr fyth am gowir fam ...
I ffwm o fŵg vffern faith.

Wiliam Llŷn

See *WLL*, 172-4.

- pp. 211-12 Cywydd ir Gwynt
Tydi'r Gwynt tad Eira'g ôd ...
A chân Owdwl Ychneidiaü.

Maredudd ap Rhys

See *GMRh*, 55-8.

- pp. 213-14 Cywydd marwnad a wnaeth Cadwalader John Wynn yw wraig
Aruthr oedd fal wrth weiddi ...
gof faith gydoes fyth gwedi.

Cadwaladr ap Siôn Wyn

- pp. 215-16 Cowydd Merch yn ofni colli i chariad
Gwae'r vn dyn heb gowreindab ...
garü mab yn gowir mwy.

Siôn Tudur

See *GST*, i, 711-14.

- pp. 216-18 Cowydd yn barnü ar y Prydyddion am ddwyn neu roddi iachaü Canmoladwy ir sawl Ni
haeddent
Gwae ni y beirdd gan air y byd ...
mwy o Aur siwrl Ymhws Sion.

Siôn Tudur

See *ibid.*, i, 606-11.

- pp. 219-20 Cowydd yn dangos colliant yr Eglwys a chyfraith y Pab
Pand hir na welir ond nôs ...
O bydd fyth wrth ych bodd fo.

Iorwerth Fynglwyd

See *GIF*, 13-14.

- pp. 221-2 Cowydd i ddechreuad y Byd
Di gam i gwnaeth duw gymwyll ...
Duw ai gnawd au dwg i Nef.

Dafydd Ddu Athro o Hiraddug

See *GEO*, 112-43.

- pp. 223-4 Cywydd i ofyn Rhys Grythor
Y bardd iowndrefn bwrdd windraül ...
Rhys y Nhŵr Prys dopp y rhöd.

Wiliam Cynwal

- pp. 225-7 Cywydd arall i roi Rhys Grythor
Y bardd gwynn ebrwydd ganiad ...
i gyd i rhof gida Rhys.

Siôn Tudur

See *GST*, i, 544-8.

- pp. 227-9 Cywydd i ofyn kymod Mr John Gryffydd o Garnarvon
Bardd wy fi sydd brydd i fyd ...
wr dewr iawn er da'r Ynys.

Rhys Cain

- pp. 229-31 Cywydd i ofyn kymod Mr Wiliam Gryffydd o Garnarfon
Carnarfon hên gofion gwyr ...
Ar llaw gennych jarll Gwynedd.

Wiliam Llŷn

See *WLI*, 207-9.

- pp. 231-4 Cywydd mwythai wrth ferch ag i erchi iddi vn ai dowad ai peidio
Cerais ennyd cwrs anawdd ...
fün gain yn fwyn a gonest.

'Edmond Prys M^r o Art ai Cant
medd eraill Dafydd llwyd ab ll'n ap Gryff .
Ag i mae fo wrtho mewn Llyfraü.'

- pp. 234-5 Cywydd i bum Mab Llywelyn ap Hwlkyn o Fôn
Bid llawen pawb bod llwyn pêr ...
ir hyddod dorchaü rhüddaür.

Hywel Cilan

See *GHC*, 32-4.

- pp. 235-8 [Cywydd] Marwnad Mr John Gryffydd o Lŷn
Pa ryw ddiliw prydd alaeth ...
Iarll ynys ir llywenydd.

Morus Dwyfech

- pp. 239-41 [Cywydd] Moliand Mr Thomas Madrin
Y gorau duw am gweryd ...
at henaint hwy i tynnych.

Wiliam Llŷn

pp. 241-2 Cowydd i regü dyn am dorri Llwyn o Goed tæg
Y llaw a dorrodd y llwyn ...
yt hyn am dorri'r Glynn glâs.

Thomas Prys

p. 243 Englynion y Meddwdod
(a) Ofer pam nad ofer pan ddoeth ...
(b) Pann fo llü yn tyngü nid dysg ...
(c) Pann fo'n yn feddwon faith ...
(d) Nâs ddôs i feddwi foddion ...
(e) Meddod mewn bythod i boethi ...
(f) Ni wnel gyngor rhagor rhag rhyw gam ...
(g) Ni all gelyn dyn adwaened ...

[Dienw]

Englyn i glawdd Offa
Pymthegcant tan warant yn wir ...

[Dienw]

pp. 244-5 Cywydd i yrrü y Chwannen yn gennad at ferch
Y chwannen bach vnion бүр ...
er vn Mab y gwr an medd.

Thomas Prys

pp. 246-7 Llyma ddeüdddeg Pwngk y Ffydd Gatholic y rhain a elwir Credo (12 englyn)
Ir Tad yn wastad astyd ...
beri y lle yn barod.

[Dienw]

pp. 247-8 Cywydd merch
Gwae'r iawnfab a gâr Gwennferch ...
yr olaü ddyd ar ael ddü.

Syr Dafydd Owain

pp. 249-50 Cywydd i ddangos y gwir am ferch
Y gwr fyth a garo ferch ...
air om penn am wenn yn wir.

Thomas Prys

pp. 250-1 Cywydd i ofyn Tabler
Blyssiais dabler yw pheri ...
o fawl a gwawd fil oi gwerth.

Thomas Prys

pp. 252-3 Cywydd yr henaint
Gwae a fwrriodd gof oerwäs ...
ith wlad duw ath weled ti.

Ieuan Brydydd Hir

See *GIBH*, 71-80.

- pp. 253-4 Cywydd yn dangos Ffalster a drigioni y byd
Duw Naf mae ar Ynhafawd ...
Ar y sydd yn aros hyn.

Dafydd Llwyd ap Llywelyn ap Gruffudd

- pp. 255-6 Cowydd Messür Cerdd
Y Beirdd a fynynt i bod ...
ag Aur gorau gwyr a gwin.

Gruffudd ap Llywelyn Fychan

- pp. 257-8 Cowydd ir Aradr
Y Drindod am kyfodes ...
kroes Duw gwynn kroesed y gwyr.

Lewys Glyn Cothi

See *GLGC*², 510-11.

- pp. 259-61 Cowydd moliant Brenin Harri yr Wythfed
Y Carw or Mownt Eryr Môn ...
ir llaw ddeau yr holl ddaiar.

Lewys Morgannwg

See *GLMorg*, 485-90.

- pp. 261-2 Cowydd i Richard Crwback ...
Mae'r Goron ym mrig Eryr ...
Harri sydd Hiroes iddo.

Dafydd Llwyd ap Llywelyn ap Gruffudd

See *GDLI*, 69-71.

- pp. 263-5 Cywydd ir Brenin James
Pwy'n frenin pennaf rinwedd ...
yn i swydd gael einioes hir.

Edward ap Raff

- pp. 266-8 Cowydd Damon a Phitheas
Dionisiws dyn oeswyllt ...
i bath yn vn lle yn byw.

Thomas Prys

- pp. 268-9 Englynion i Mrs Elizabeth Myddleton gwraig i Mr Richart Myddleton or Plas Newydd
(a) Canwn prydyddwn pryd addas ...
(b) Llwyddiant difethiant fytho ...
(c) Nid karles ddiles oer ddwylo ...

- (d) Vn yw'r ddaü bellach yn ddiwair bwylo ... (Hir a thoddaid)
- (e) Tra fo awyr ffrwyth tra fo aür a phrês ... (Hir a thoddaid)
- (f) Gwawr dlws fenws o loywfonedd ...
- (g) Yn бүr am gyssür ymgowsoch ...

Huw Morys

p. 269

Englynion eraill

- (a) Rhont fap'r gap'r sibr sibr sipian ...
- (b) Rhydd brychan gollgan gwallgof ...
- (c) Cerdd glip glap gip gap y gwpan ...
- (d) Annedd y Groeg Neüoedd gron ...

Huw Morys

p. 270

Englynion i ffydd Rufain

- (a) Ffydd Rufain filain ffydd i foli ...
- (b) ffeü or ffydd rydd a roddid ...
- (c) ffei greiriaü seintiaü ffei serth ...

[Richard Hughes, Cefn Llanfair]

Englyn i Sir Fon

Men[a]i a Malldraeth yn Môn ...

[Dienw]

[Englynion]

- (a) Rhinweddau llyssiaü ai llün ...
- (b) Sethrir dirmygir trem agwedd ...

Eli Tŵf

Llwynhidydd Mynydd ag Ymenyn ...

[Dienw]

pp. 271-3

Cowydd tros M^f. John Lloyd o Foelfre i ofyn Miliaist ddu gan M^f Edward Lloyd or ddwyfaen
Y gwr hael a gâr hela ...
Gwn i daw yni Gown dü.

Huw Morys

pp. 273-6

Cowydd marwnad a wnaeth Thomas Prys yw fab ai Aer i hün Ellis Prys
Torrwyd om perllan taerwaith ...
i Lys y Nefol Iessü.

Thomas Prys

pp. 276-9

Cowydd i M^f Owen Vaughan o Lwydiarth
Pe seithid Powys weithian ...
drwyddyn bawb drwy dduw'n benn.

Owain Gwynedd

pp. 279-81

Dyma Gowydd natüriol a wnaed ir gwŷr y Gyfraith
Anifir wrth iawn ofyn ...
Nag Offis mwy nag Vffern.

Thomas Prys

- pp. 282-4 Cowydd i gynnal Sessiwn ar Eiddig Dann y gwydd am guro i wraig heb Achos drwy heürü
arni garü
Dyn wyf yn aros dann wydd ...
f'enaid i minnai fanwyl.

Thomas Prys
- pp. 284-7 Cywydd yn dangos yr Hildring a fü i wr pan oedd ef ar y Môr
Dylunais diwael ennyd ...
By a Shipp i'le be a Shephardt.

Thomas Prys
- pp. 287-9 Cywydd yn dangos mor ffôl oedd gwr yn Iefangc pann allai ddigrifwch i ferch
Anap oedd na wypai wr ...
byddwn hyd y gwnn yn gall.

Thomas Prys
- pp. 289-92 Cywydd y Fenix
Mawrhawn gerdd o rann Gwirdduw ...
ir llaw barch o'r llün y bü.

Siôn Phylip
- pp. 293-5 Cowydd moliant i Meistr Elissai Morys o Benmorfa
Lle naddai saer Llownddwys hên ...
A fynno Duw o fewn d'oes.

Gruffudd Hiraethog

See *GGH*, 86-8.
- pp. 295-6 Cywydd i blâs Hugh Conwy hên o Fryn Euryn
Mae fo/t/ Cymro medd Cymrü ...
Brenin y Tai bronwynn têt.

Tudur Penllyn

See *GTP*, 25-7.
- pp. 297-8 Cywydd i Hugh Conwy hên o Fryn Eüryn
Y brynn ar llwybr rywanedd ...
y kae einioes Huw Conwy.

Gutun Owain

See *GO*, 250-4.
- pp. 298-300 Cywydd Marwnad am Syr Rys Ap Tomas o sir Benfro
Mae Rhyw odwrff ymrhydain ...
aros yr Iarll wyr syr Rys.

Lewys Morgannwg

See *GLMorg*, 377-81.

- pp. 301-2 Cowydd Moliant i Owain Glynn dwr
Eryr difrif Afrifed ...
ar glod ir Marchog or Glynn.

Gruffudd Llwyd ap Dafydd ab Einion

See *GGLI*, 134-45.
- pp. 302-4 [Cywydd] Marwnad Richart Clwch
Braw a droes oer bryder sydd ...
a fŷ/n/ honn i Nef yn hawdd.

Simwnt Fychan
- pp. 305-7 Cywydd y Gwnn o waith John Philip tros John Wynn or Wernfawr i Robert Owen ap Reinallt
I mae gwr ym yw garŷ ...
A wna Hebog neu Hobi.

Siôn Phylip
- p. 308 Englynion ir Pader
(a) Ein tad an nerthiad an Dŵ ni ...
(b) Deüed dy Dynas ar dŵoedd ...
(c) Dyro i ni Duw tri dad rheol ...
(d) Maddaü Dŵ gorau dëg Eryr ...
(e) Nag arwain dëg lain Dŵ glyd ...
(f) Oherwydd farglwydd di fäs ...

Siôn Cain
- pp. 309-10 Cywydd Marwnad i Syr John Pilstwn
Troes oer gwŷn Tair sir Gwynedd ...
och och am wr ni chewch mwy.

Siôn Brwynog
- pp. 311-12 Cyffes Iolo Goch
Nâf dofydd maü ...
oth wlad ath wledd.

[Iolo Goch]
- pp. 312-15 Cowydd ir llwynog
Dydd da ir llwynog or ogof ...
ffarwel rhaid ym ffo ir Allt.

Huw Llwyd Cynfael
- pp. 315-17 Cyffes y Llwynog
Y llwynog ar lliw anardd ...
i mae sŷn y cŵn ym cylch.

Huw Llwyd Cynfel
- p. 317 Englynion Dŷchan ir Llanne

- (a) Llawer biach afiach benn ... (Llangollen)
- (b) Adwaen Lann Lidan lei lwydo ... (Llanlidan)
- (c) Rhodio Plwy Beuno Y büm ... (Gwyddelwern)
- (d) Corlech yw Harlech fel chwirli ... (Harlech)
- (e) Yn Llanrhaïad gâd mas goded ... (Llanrhaïd^f.)

Edward Maelor

See *GHCEM*, 136-7.

[Englyn]

Ymhob mann dy arian didoreth ...

Owain Gwynedd

- pp. 318-20 Cywydd yr Eüsuriwr
Mae vn a barch yma'n y byd ...
drwy bawb ag fo fendia'r byd.

Siôn Tudur

See *GST*, i, 612-17.

- pp. 320-3 Cywydd ir byd
Wrth gofio araith gyfiawn ...
Duw dad dy nawdd dod i ni.

Huw Morys

- pp. 323-6 Homaostichon Macrodistichon neu gywydd deüair hirion i M^r. Richar[d] Jones Ac i ofyn
March gantho dros Thomas Evans
Arfer beirdd eürfawr бүрдд-ddisc ...
A glüda'i bell i glod byth.

Edward Morris

- pp. 327-8 [Cywydd] Marwnad Dafydd Lloyd ap Llewelyn ap Gryffudd ap Howel ap dd llwyd ap y Gof
Nid af i ddyffryn Dyfi ...
bid yw Wyrion bedeiroes.

Hywel ap Dafydd Llwyd ab y Gof

See *GDLI*, 189-91.

- pp. 328-9 Cywydd y Biogen
A mi/n/ glaf er mwyn gloywferch ...
Nag wÿ dioer nag Ederyn.

Dafydd ap Gwilym

See *GDG*³, 167-71.

- pp. 330-1 Cowydd i dref Aber Conwy
Y dewisdref di=Estroen ...
Na chaer i wyr na chwrw well.

Ieuan ap Gruffudd Leiaf

- pp. 331-2 Cowydd Rhwystrys i ferch yr hwn a elwir Ystordyn Meddod
Doe gwelwn carwn pei caid ...
dai trig aur ar befrfrig dyn.

Ieuan ap Rhydderch
See *IGE*², 224-5.
- pp. 332-3 Y Cynta o Gywyddau Morvydd Llwyd
Caru wna fi curio'n faith ...
garü merch gowir i mi.

Dafydd ap Gwilym
- p. 333 Llyma y Deüddeg gair gwir:
1. Mwy glendid yw kymysrwydd ...
12. Vcha dim ar weithredoedd Duw yw i drigaredd.
- pp. 334-6 [Cywydd] Marwnad a wnaeth John Phylip yw Athro Wiliam Llŷn
Och feirdd Cymrü heirdd yrhawg ...
yn dâl i Enaid Wiliam.

Siôn Phylip
- pp. 336-8 Cywydd i ofyn Telyn i S^r. Wiliam Gryffudd o Gaernarfon Marchog
Cariad merched am cüriai ...
Ni wr dduw oedd waeth na ddoi'r ddyn.

Syr Dafydd Trefor
- pp. 338-40 Cywydd i John Wynn o Wedir
Yr Aer o gorph yr ír gaingc ...
a gwuned hwnn gan oed hir.

Siôn Phylip
- pp. 340-2 Cywydd y Ceiliog bronfraith
Y Ceiliog braü ar clög brith ...
draian nos ir dirion Allt.

Siôn Tudur

See *GST*, i, 747-9.
- pp. 342-3 Cywydd i Forwyn Ifangc oedd Aeres
Y fun Ifangc fwyn ofeg ...
Er Duw mawr wared i mi.

'Ai carodd ai cant'
- pp. 344-5 Cywydd i Anna fam Mair
Anna a wnaeth a nynti ...
ein Eneidiau yn enwedig.

Hywel Swrdwal

See *GHS*, 79-84.

- pp. 345-7 Cywydd i Fair
Y ferch Wenn o fraüch Anna ...
an dwyn i Nef un Duw wnaeth.

Siôn Cent

- pp. 347-8 Cywydd ir byd
Iessu hwde Nefossiwn ...
oes oessoedd ith lÿs Iessü.

Siôn Cent

See *IG*, 545-8.

- pp. 349-50 Cywydd arall ir Byd
Llyma fy llawen fedydd ...
a rôf ym cyfaill o ran.

Siôn Cent

See *IGE*², 262-4.

- pp. 350-2 Cywydd arall i dduw
Ond dyma fyd kyd kadarn ...
ai fron yn don frenin da.

Siôn Cent

See *ibid.*, 257-8.

- pp. 352-4 Cywydd ir Byd am falchder
Tydi ddyn tüdwedd aniawn ...
a Maenol Nef ym enaid.

Siôn Cent [*recte* Ieuan Tew Brydydd Hen o Gydweli]

See *HG*, 142-5.

- pp. 354-5 Cywydd ar y deg Gorchymyn
Vn Duw a roes jownder ÿn ...
Enaid dyn yno ond hynÿ.

'Jo.ⁿ Cent medd rhai ai Cant' [*recte* Wiliam Cynwal]

- pp. 356-9 Cywydd i ddüw ag ir Byd
Prüddlan ywr Corph priddlyd ...
heb orffen Amen mab Mair.

Siôn Cent

See *IGE*², 288-92.

- pp. 359-60 Cywydd i dduw

Perigl ryfedd Ryfelbwn ...
eiriach i dda i arall.

Siôn Cent

See *ibid.*, 278-9.

pp. 361-2 Cywydd ir byd o waith yr ün gŵr
Vn fodd yw'r byd cyngyd cêl ...
hÿd a lliw nid gwiw yn gwaeth.

Siôn Cent

See *ibid.*, 270-1

pp. 362-4 Cywydd i dduw
Daiar gynt or dwr a gâd ...
wrth raid ÿm enaid Amen.

Maredudd ap Rhys

pp. 364-6 Cywydd arall i dduw
Duw iôr y duwiau eraill ...
ddofydd er a ddioddefawdd.

Maredudd ap Rhys

pp. 366-7 Cowydd arall i dduw
Saith Niwrnawd wawd wiwrym ...
i ddy'n i dda ai dduw'n ddig.

'Mredydd ap Rhees ai cant medd rhai,
medd erail[!] doctor Jo.¹¹ Kemp'

p. 368 Cowydd ar 15 Psalm
Arglwydd pwy arolwedd pell ...
felly sydd ag i bydd byth.

Siôn Tudur

See *GST*, i, 631-2.

pp. 368-9 Cywydd ar y psalm gynta, sef, Beatus Vir
Dedwydd iwr gwr diwidwaith ...
ag y bydd dragywydd draw.

Siôn Tudur

See *ibid.*, i, 625-7.

pp. 370-1 Domine ne in Jurore. Psalm.
F'arglwydd garedigrwydd dawn ...
y bô heb na thrô na thrangc.

Siôn Tudur

See *ibid.*, i, 628-30.

- pp. 371-2 Exaltabo te Domine. psalm 30
F'arglwydd dduw hylwydd haelaf ...
Amen heb orphen i bydd.

Siôn Tudur

See *ibid.*, i, 633-5.
- pp. 372-4 Beati quorum. psalm 32
Gwynn i fyd syberwyd sydd ...
bob dydd ag felly bydd bydd.

Siôn Tudur

See *ibid.*, i, 636-8.
- pp. 374-6 Y Credo mewn Cowydd
Credwn i eiriau Credo ...
drwy gariad ynn drigaredd.

Huw Cornwy
- p. 376 Cywydd i DDUw o waith Tho. Prys pann oedd ef yn glaf
Duw oruchaf drwy achwŷn ...
Duw fy anwyl cadw fenaidd.

Thomas Prys
- p. 377 Y Cywydd diwaethaf i Forfydd
Y fun a wnaeth waew yn f'ais ...
ni ddyle hi imi mwy.

Dafydd ab Gwilym
- pp. 378-80 Cywydd godidog i Meistr Humphrey Thomas o fodlwiddan i ofyn Gwnn dros i gefnder
Meistr John Caddr or Rhiwlâs
Y Carw ifangc arafwych ...
dra fo Gwnn wrth drêf a gwal.

Siôn Tudur

See *ibid.*, i, 196-201.
- pp. 380-2 Cywydd i ofyn Menn i M^r. Edwart Conwy o Frynn=Euryn dros Mr Rich: Gryffudd
Wrth henwi kyfraith Anael ...
gyrr fenn ith gâr yfionydd.

Wiliam Llŷn [1562]

See *WLI*, 21-3.
- pp. 382-4 Cywydd cyngor i Mr John Conwy Aer Botryddan, hwn sydd gywydd rhagorol dros benn
Mae sôn fal am Foesen neu fwy ...
Trwy dduw'n Aer Botryddan wenn.

Siôn Tudur

See *GST*, i, 18-22.

- pp. 385-6 Cywydd i Rys Gethin o foliant
Byd aeth ar Waedoliaeth da ...
poed yw rann pedair einioes.

Iolo Goch

See *IGE*², 109-10.

- pp. 386-7 Cywydd i Ddafydd ap Siankyn o Nann=Conwy
Cann nos da'ud cynnes d'adail ...
Wyth goed a Duw ath geidw di.

Tudur Penllyn

See *GTP*, 3-4.

- pp. 388-9 [Cywydd] Moliant i Owain Glynndwr
Llyma fyd rhag sieffryd sais ...
pe mwy i swydd pumoes iddo.

Iolo Goch

See *IG*, 193-9.

- pp. 389-90 Owdl foliant Ifor hael o Vassaleg
Da rhed i wared ne'i oror ...
hwy huawdl ofwy fo hoedl Ifor.

Dafydd ap Gwilym

See *GDG*³, 13-15.

- pp. 390-1 Owdl marwnad i Ifor hael a Nest i wraig
Henaint anghowraint a hiraeth ...
lliwio Naf yno Nef i henaint.

Dafydd ap Gwilym

See *ibid.*, 29-30.

- pp. 392-4 Cywydd i dduw ag i gynghorir Byd. o waith Ceision medd rhai – godidog yw hwn merckiwch
Be da fa'i y Byd a fû ...
a Nef ein Eneidiau n'ol.

'Maer Cywydd vchod wedi M^f. W^m. Salbri
beri breintio ac Wrtho Keision ai Cant'
[recte Gruffudd ab Ieuan ap Llywelyn Fychan]

See *GGILIF*, 31-4.

- pp. 394-7 Dyma hên gerdd ystyriol o gynghorion doeth iawn nis gwn pwy ai cant
Eira mynydd gwyn brig môr ...
Duw a ddichon ymwarded.

[Dienw]

- p. 397 Heb dduw heb ddim
Duw a digon
- pp. 397-401 Cywydd i Mr John Kyffin o Vodfach i ofyn Paen a Phaenes yw gefnder David Davies o
Lathwryd
Y Carw odiaeth caredig ...
gwir baenes ac air bynne.

Edward Morris
- pp. 402-4 Cywydd marwnad am Simwnt Vychan
Briw sy'n fais braw a sôn fydd ...
i bo'r enw byw ar Enaid.

Siôn Phylip
- pp. 404-6 Cywydd marwnad am Sion Tudur
Gwae fanfeirdd mewn gofynfyd ...
kenwch a chroessewch Sion.

Siôn Philip
- See *GST*, i, 904-8.
- pp. 406-8 Cywydd moliant i Syr John Salusbury o Leweni Marchog o waith John Tudur yn y
flwyddyn 1601
Y llew braisc llaw a barr onn ...
yn farchog hên fry eich kair.

Siôn Tudur
- See *ibid.*, i, 62-5.
- pp. 408-9 Cywydd moliant i M^r. Simon Thelwal o Blas y Ward
Mae Sirif ym oeswr fo ...
di-wâg foddion, Dûg fyddydh.

Rhisiart Phylip
- pp. 410-11 Cywydd moliant i Mredydd ap Ifan ap Robert o Wedir
Ef a lenwis i flaenawr ...
Kawr a llaw fawr kai'r holl fyd.

Tudur Aled
- See *TA*, 219-21.
- pp. 412-14 Cowydd marwnad Lewis Anwyl or Parke Esgwier
Duw or anhap drwy Wynedd ...
i Lywenydd ail einioes.

Huw Machno

- p. 415 Englynion
 (a) Mogelwch gwiliwch goelio ...
 (b) Hawdd fydd beunydd heb wall ...
 (c) Duwiaü ne ddelwau na 'ddolwn ...
 (d) Darfod mae pawb ar derfyn ...
 (e) Dod fwyd a diod yn dy dŷ ...
 (f) Am dy gur ddolur meddyliom ...
 (g) Pob Emprwr milwr ymaeliad ...
 (h) Byddwn ymbürwn barod ...
 (i) I bob rhai difai dyfyn ...
 (j) Darffo ymguro am geurydd ...
 (k) Doethom nod ammod yma ...
- Wiliam Cynwal
- p. 416 Englynion marwnad Owen ap Gruffydd ap Kynan
 Dothyw a'm Owain doethwawr ...
 Aerwalch awyddfalch Owein
- Bleddyn Fardd
- See *GBF*, 567-74.
- pp. 417-18 Cywydd i ofyn Arfau gwinnion gann Sion Amrheddydd o Efionydd i ddafydd ap Siankyn
 Od eir i rifo dewrion ...
 os a fy mendith i Sion.
- Robin Ddu
- pp. 419-20 Cywydd Marwnad Owain Tudyr o Fôn
 Brudio i büm bryd heb wiw ...
 ir Ynys holl ar vnwaith.
- Robin Ddu
- pp. 420-1 Cywydd moliant i Ifan ap Einion ap Gruff. ap Howel o Efionydd
 Ifan ddewr o fewn i ddawn ...
 yn gadernyd i'r byd byth.
- Owain Waed Da
- See *IGE*², 249-50.
- pp. 422-3 Cywydd moliant i Meistr Wiliam Wynn ap Wiliam ap Morys ap Elissau
 Astüdio ddwyf wastad ddawn ...
 Seiliaw hiroes i Wiliam.
- Simwnt Fychan
- pp. 424-7 Cerdd ar y 24 Mesur i Thomas Mostyn Esqr o Loddath
 Llew Gloddaeth, bennaeth beunydd, ...
 Y Llew o Loddath alluog lwydded.
- Edward Morris
- p. 427 Englyn Brüd

Dydd dü y daw llü yn llôg ...

Robin Ddu

- pp. 428-30 Cywydd ir Parchedig dad yn Nuw Wiliam Escob Llann-Elwy. yr Iaith Gymraeg yn rhoddi gostwngedig ddiolch am ei ddirfawr serch tuag atti
Hên iaith ydwyf nithiedig ...
A daed hymn Duw a'i tâl.

Edward Morris

- pp. 431-3 Dymma Gywydd i Doctor Humphreys Deon Bangor
Mae Rhwydeb a mawrhydi ...
A ro Duw ar y Deon.

Edward Morris

- pp. 434-43 Llymar Tabl neu Daflen llei ceir y Cywyddau ar pethau sydd ysgrifenedig yn y llyfr hwn fal y canllyn rhagddo.

- pp. 444-54 Llyma Henwau ag Arfaü y rhan fwy o Gyffion bonedd, llwythau bonedd, Kyffion kenedl, llwythau caredigion, a Boneddigion defodiad i rhan fwy o Gymrù
[A description of the coats of arms of 'Y püm Brenhinllwyth', 'Y Pymthegllwyth bonedd', and various families, both native Welsh and *advenæ*. See Michael Powell Siddons, *The Development of Welsh Heraldry*, vol. I (Aberystwyth, 1991), p. 381, and Sir Samuel Rush Meyrick (ed.), *Heraldic Visitations of Wales*, vol. II (Llandovery, 1846), pp. 63, 83.]

- pp. 454-6 Llyma henwau pymtheg llwyth Gwynedd. A phle roeddynt yn tario ag yn gorseddü:
Y Môn, i bü dri nid amgen Hwfa ap Cynddelw, Gwerydd ap Rhys Goch a llowarch ab Brân ... Marchweithian îs Aled, Marchydd Vwch Dulas. Diwedd.

- p. 457 [Englynion (inverted text)]
(a) Y tegwch dilwch bob dydd ...
(b) Mae serch rhung y uerch am fi ...
(c) y rwy fi r yn iaith ar eneth hon ...

[Dienw]

- pp. 458-65 I gynddaredd Hor. lib. j. Od 3.
Coelum ipsum poetimus stultitiae neque per nostram patimur Scelus Iracunda Iovem ponere fulmina.

Psalm 107. v. 17. Ynfydion o herwydd eu Camweddau ag o herwydd eu hanwireddau a gystyddir
Ple mae parch y dywarchen ...
Eithaf ing ith Efenkil.

John Vaughan, Caer Gai

- p. 465 Mawl i Sr Robert Owen ai Arglwyddes
(a) Duw gatwo yn llowydd llawen hwn yw S^r. Robert Owen ...
(b) Llawenydd cynnydd cynnes i Marged glau Arglwyddes ...

[Dienw]

- p. 466 Englynion ir Papist

- (a) Ffydd Rufain filain ffydd i foli ...
- (b) Ffei greiriau Seintiau ffei serth ...
- (c) Ffei or ffydd a rydd rydd=did ...
- (d) Duw dy gyngor p'run ore ...
- (e) Ffydd ddiwiol wreiddiol ar weddi ...

[Dienw]

[Englynion]

- (a) Ir byd tros ennyd traws anian ...
- (b) Gwynn i fyd ryw bryd gar bron ...

[Dienw]

p. 467 29 Jan. [16]91
Englyn i Mr William Owen
Ireiddwalch difalch da=foes ...

[Dienw]

I Mrs Elizabeth Owen
Y seren irwen eurwawr ...

[Dienw]

I M^r Jo.ⁿ Owen
Y blodeuyn brigyn bro ...

[Dienw]

pp. 468-71 Cywydd Marwnad i'r Anrhydeddus farchog Sr Robert Owen o Borkington yn S^r y Mwythig
Och dorri pen uchder parch ...
y mawr gwyn am Rag O.

Huw Morys

p. 472 Englynion Marwnad Mrs Frances Wynn merch Wm Wynne o'r Wern Esqr
Angau a wnaeth helaeth alar ...
aeth i lŷs ethol Iesu.

Owen Gruffydd

p. 473 Cowydd marwnad i'r Bendefiges Mrs Catherine Pennant cywely Peter Pennant o Fighton
Esqr. yr hon a fu farw yr 20^{fed} dydd o fis Rhagfyr 1700
Ar y byd anhyfryd hwn ...
Gydâ'r tâd ein ceidwad cu.

D[avid] Davies

p. 474 Englynion ar destyn, drwg newydd i'n gwlad
(a) Gormod oer syndod i'r sîr ...
(b) Newydd o 'Fionydd i Fôn ...
(c) Newydd anedwydd i ni ...
(d) Dwyn gwellhad gariad goror ...
(e) Os bydd oer gystudd ar Gastell ...
(f) Penmorfa bydd brudd bob bronn ...
(g) Cystudd a Cherydd och oered ...

- (h) Dwyn mwynder breuder a bri ...
- (i) Fy ngweddî rhôf at Jehofa ...

Owen Gruffydd

- p. 475 Pennill i Doctor Sacheverell
Llennwch Gwppan hyd y min os dwr os gwin mi hyfa ...
Ond hawdd a Gellir ddattod Clo Lle gyrru fo' ragoriad.

'Mrs Wynne o faes y neuadd, Gwraig Gynta
Mr Lloyd or Rhagad ai Cant'

Englynion ir Pendefiges yr Arglwyddes Owen o Porkington

- (a) Arglwyddes bennes yn benn ...
- (b) Difalchedd hoeweidd iw hon ...
- (c) Meistres a maur les imi ...
- (d) Mae Glod wych barod uwch ben Arglywddi (*sic*) ...
- (e) Diolchaf rhoddaf fawrhad ...
- (f) Pura i gwawr decca gwyr ...

Richard Samuel

- p. 476 Cowydd Mawrnad (*sic*) yr vnion wrsibol bendefig i William Owen o Porkington Esquire.
Anno Domini 1677
Troes garwnad, Trais Ag oemi ...
Ar dinistr ar waed Einion [...] (18 lines)

[Dienw]

[Englynion i deulu Brogyntyn, cf. Brogyntyn MS II.55 below]

[Englyn] yr arglwyddes Owen
Marged bur addfed i bron ...

[Englyn] Mr William Owen
Gogoniant moliant am William ...

[Englyn] Mrs Elizabeth Owen
Pwy sudd wuch bynudd ...

[Englyn] Mr John Owen
Amlwg wynn olwg anwylud ...

[Englyn] Mr Arthur Owen
Yn drydudd llowydd llawen ...

Huw Morys

- p. 484 [Canu Rhydd]
Ow fy nghalon dirion dorriad ...
i'w heinioes hafedd hi.

[Dienw]

- p. 485 [Canu Rhydd]

Syr Robert lân dirion blaen blodeu y marchogion ...
mwy clod ir aur luned a luniaf.

[Dienw]

Un arall
Y teulu da ei crefydd llwyn cynnes llawn cynnydd ...
Cymmeran y caban a'r cwbl.

[Dienw]

pp. 489-96 Carol
Mae Duw yn danfon Rhoddion Rhwydd ...
mae Air yn Addo i ni Na wna ddim niwed.

Huw Morys 1678

pp. 496-504 Carol
Pob teulu trist sy yn talu treth ...
Klowch ych Gwahadd heiddyw iwr dydd dedwyddwch.

Huw Morys

pp. 504-10 [Canu Rhydd]
Y Gwr a Gâr ei Enaid ...
Sef Gida age yn Dragowydd.

[Huw Morys]